

Alkoholismens kulturhistorie

Ellen Schrupf

Berus Eder

Norske drikkekulturer i de siste 200 år
293 s. Oslo: Unipax, 2003. Pris NOK 298
ISBN 82-530-2601-3

Hva er det som gjør at et folk som drikker så lite som nordmenn, har hatt en av de mest omfattende avholdsbevegelser i verden? Hvorfor finnes det ikke noe annet land hvor så mange kontroversielle alkoholpolitiske tiltak, som monopolordninger, strenge salgs- og skjenkebestemmelser eller aldersgrenser, har latt seg gjennomføre – samtidig? Selv trodde jeg forklaringen var at for oss nøysomme nordmenn har alkoholen vært forbeholdt helg og andre spesielle anledninger. Drakk man på feil tid eller sted ble det slått hardt ned på fordi man brukte av fellesskapets goder til egen fordel.

Etter å ha lest denne boken har jeg lært at det kanskje ikke var slik, i alle fall ikke på begynnelsen av 1800-tallet. Alkohol, og særlig brennevin, ble nemlig oppfattet som sunt, nyttig, styrkende og nødvendig – man trengte to glass daglig for å holde ut i jobben. I 1857 skrev Eilert Sundt klokt og moralistisk *Om Ædruelighetstilstanden i Norge*, og ikke lenge etter dukket *Det norske totalavholdsselskap* opp. Scenen var satt for et dramatisk nasjonalt spill med fire roller: avholdsmannen, alkoholbrukeren, alkoholikeren og alkoholeksperten.

I spillet, der flere akter fremdeles gjenstår, kan denne boken langt på vei brukes som rollehefte, selv om jeg gjerne hadde sett at noen av rollene var tydeligere, særlig alkoholbrukerens. Det begynner så bra, med en påpeking av at historien om rusens *positive* sider har kommet i skyggen av beretningen om avholdsbevegelsens vekst og fall. Med resten av innledningskapitlets elegante syntetisering av sentrale alkoholsosiologer som Jo Gusfield og Dwight Heath, supplert med tungvektere som Michel Foucault og Zygmunt Bauman, setter man seg godt til rette i lesestolen for å finne linjene frem til vårt moderne pluralistiske og udogmatiske alkoholsamfunn.

Likevel må jeg innrømme at jeg ble litt skuffet. Det blir de alkoholavhengige, de som ikke kan holde måten, som får hovedrollen, med god støtte fra eksperter (og leger) som Ragnar Vogt, Johan Scharffenberg, Ingeborg Aas og Gabriel Langfeldt. Disse uttaler seg med stor suffisance om hvorfor noen blir alkoholikere og andre ikke, og f.eks. om hvorfor alkoholikere helst ikke bør få barn.

Hvor er beretningen om eksperternes egne alkoholvaner, og om kunstnerens, journalistenes, politikernes og kvinnes? Jeg finner ikke svar på hvorfor noen leger stod frem som alkoholekspert, mens de fleste mente at alkoholproblemer ikke var medisinske problemer, og at alkoholikere verken hørte hjemme i helsevesenet eller i trykvevesenet.

Ikke desto mindre er boken meget leseverdilig og en ypperlig manual til juledrammen.

Olaf Gjerløw Aasland

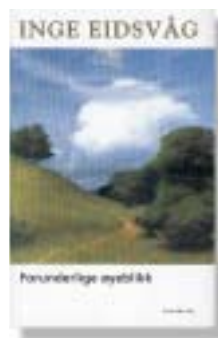
Legeforeningens forskningsinstitutt

En viktig røst i en støyende tid

Inge Eidsvåg

Forunderlige øyeblikk

258 s. Oslo: Cappelen, 2003. Pris NOK 298
ISBN 82-02-23110-8

Inge Eidsvåg har i løpet av de siste år blant annet etablert seg som en avholdt kåsør. Denne boken er en samling av slike opptegnelser gjennom 25 år. De fleste er kåserier og innlegg i riks- eller lokalradio. *Forunderlige øyeblikk* er en bok som

henvender seg til folk flest.

Han har funnet en form på sine meddelelser som er stillferdig og inntrengende på samme tid, mette av nostalgi og overrislet av vyer. 13 hovedkapitler er ordnet tematisk. Hvert kapittel har et mindre antall meddelelser, hver på noen få sider. Boken kan derfor leses stykkevis, og hver meddelelse blir en betraktning som kan stå for seg selv – til ettertanke og inspirasjon. Eidsvågs stil er preget av inviterende refleksjoner og en assosiativ rikdom som vil trekke med seg de fleste av oss. Ikke minst skyldes dette den underfundige humoren. Ved å besitte så mye kunnskap og innsikt som Eidsvåg gjør, åpner han for en rekke originale sammenbindinger mellom historie og nåtid, det fjerne og det nære. Form og ikke minst innhold gjør at han får en plass som en slags kåseriets Prøysen. Betraktninger om livet inngir varme uten sentimentalitet, og knytter hverdagsopplevelser til filosofiske betraktninger som langt fra er lettkjørte. Boken preges av denne ektheten og vinner stort på det. Eidsvåg er en ekte humanist som fortjener et bredt publikum. Ikke minst antas det at boken vil være nyttig ballast for et yngre publikum med et stort behov for tankemessige utfordringer i en verden av beregnende og utpekulert påvirkning. Den vil være en ypperlig gave under mange juletrær, til en pris som ikke bør skremme. En enkel handlekurv med det daglige innkjøp koster fort mer enn disse ordene egnet for det sjelelige kosthold.

Per Anders Øien

Modum Bad
Vikersund

Tilfeldig om folkehelsen i Bergen

Kari Tove Elvebakken, Grete Riise, red

Byen og helsearbeidet

254 s, tab, ill. Bergen: Fagbokforlaget, 2003.
Pris NOK 298
ISBN 82-7674-983-6

Det offentlige helsevesen har feiret 400-årsjubileum fordi lege Villads Nielsen i Bergen forble på sin post under pesten i 1599 og i 1603 – og fikk offentlig lønn av Kongen. Samtidig med åpningen ble også denne boken

utgitt. Forfatterne henvender seg til helsearbeidere, politikere, administratører, forskere, studenter og bergensere flest. Det er en bok om det offentlige helsevesen belyst ved utviklingen i Bergen.

Det er blitt en tiltalende bok, med gode illustrasjoner. Den er oversiktlig, med tre hoveddeler som belyser tre sider av det offentlige helsevesen: påbud og planlegging, orden og renslighet og omsorg og tvang. Likevel er den noe ujevn fordi den har 10 forfattere. Noen perler finnes. Egil Ertesvaag skriver om by, byvekst og helse. Han ser på fremveksten av det offentlige helsevesen på bakgrunn av den generelle byutvikling, vurderer helsearbeidet på bakgrunn av vekst i folketall og økonomi på en lettskrevet og spennende måte. Astrid Andresen skriver om helserådet – forebygging i epidemienes tid. Hun viser utviklingen fra Sunnhetsloven av 1860 og den faste Sunnhetskommisjon 1861 som senere utviklet seg til Helserådet. Kapitlet belyser særlig utviklingen i det 20. århundre og disse to artikler til sammen danner en basis for hele boken.

Etter denne innledningen blir det noe mer tilfeldig. Her er 3 kapitler, til sammen 65 sider – 25 % av boken – bare om skolen, skolehelsetjenesten, skolebygg og skolebespisning. Det er to interessante kapitler om matkontroll i slaktehus og på torg og i torghaller. Det er et interessant kapittel om kontroll av prostituerte, men intet om kontroll av fiskere og fiskehelse, om sjømannskontrollen, om bedriftshelsetjenesten, her er lite om vaksinasjoner og smittsomme sykdommer. Det er også lite om jordmødre, om helsesøstre og om kontroll av drikkevann.

Noe av grunnen til denne ujevnheten er at boken avspeiler et forskningsmiljø, og at det er resultatene av denne forskningen som forfatterne ønsker å legge frem. Boken ville likevel ha stått seg på en større bredde, selv om noen avsnitt da måtte komprimeres tilsvarende.

En bok av denne type bør også ha en alfabetisk indeks.

Johan A. Aarli

Nevroklinikken
Haukeland Universitetssykehus